

Udvarvölgyi Zsolt András, PhD
történész, szociológus, főiskolai tanár
Miskolci Egyetem BTK ATTI
zsolt.udvarvolgyi@uni-miskolc.hu
udvarvolgyizsolt@gmail.com

Hunok, avarok, magyarok

Kiváló kiállítás Szentesen (2020-2021)

Nagymágocsi kötődésű történészként, főiskolai tanárként mindig is érdekelt a község és vonzaskörzetének múltja és jelene. Kisgyermekkoromtól kezdve számos alkalommal jártam Szentesen is, ismertek előttem a város nevezetességei, oktatási, kulturális, sport és egészségügyi intézményei is. Bár budapesti lakos vagyok és a Miskolci Egyetemen dolgozom, de igyekszem figyelemmel követni a szentesi múzeumban zajló eseményeket is, pár éve például nagy élményt jelentett számunkra, amikor nyáron meglátogattuk a „Fridrich Fényírdát”. Az alábbi kiállítás ismertetőt két éve írtam, amikor még frissek voltak az itt szerzett élmények. Sajnos, mire publikációra került volna sor, bezárt a vándorkiállítás és éppen sehol sem volt megtekinthető az országban, ezért nem tudtam közölni rövid írásomat. Azóta azonban - úgy vélem - túlzás nélkül állítható, hogy forradalmi változások és lényegi fejlemények történtek a magyar őstörténet, etnogenezis és honfoglalás kutatásban hazánkban, ezért a kiállítás témája és üzenete korántsem vesztett aktualitásából.

2021. január 4-ig volt megtekinthető egy kiváló, interdiszciplináris, új kutatási eredményeket is felvonultató időszak kiállítás Szentesen, a Koszta József Múzeumban. Az „*Attila örökösei, Szentes határában – A hunoktól az Árpád-házig*” című tárlat a Magyar Természettudományi Múzeum vándorkiállítását és a szentesi és Csongrád-Csanád megyei leletanyagot mutatta be. A kiállítás fővédnöke Prof. Dr. Kásler Miklós, az EMMI minisztere, védnöke Farkas Sándor, agrárminiszter-helyettes, a térség országgyűlési képviselője volt. A kiállítás a Magyarságkutató Intézet és a Koszta József Múzeum szakmai partnere, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem közreműködésével, a Keleti Örökségünk PPKE Interdiszciplináris

Történeti és Régészeti Kutatócsoport program keretében alprojektként valósult meg. A kutatóműhelyek, intézmények példás együttműködésével megvalósult kiállítást az NKA támogatta.¹

Ahogy a kiállítás ismertetője írja, „*az eredendően antropológiai és genetikai vizsgálati eredményeket szemléltető kiállítás a természettudományok tükrében a Kárpát-medencei sztyeppi népek életébe enged bepillantást, valamint az Árpád-korból III. Béla és a macsói báni tisztet betöltő Béla herceg maradványait is felvonultatja. Szentesen az érintett korszakok a hunok, a gepidák, az avarok és a 10. századi honfoglalók régészeti hagyatékával együtt kerülnek bemutatásra, amely korok régészeti leleteiben a szentesi Koszta József Múzeum Régészeti Gyűjteménye kiemelkedően gazdag.*”²

Véleményem szerint a kiállításra az arányosság, a közérthetőség, a befogadhatóság, a tudományos igényesség, ugyanakkor a látványosság egyaránt jellemzőek voltak. A korhű viseletek, fegyverek, használati eszközök felvonultatásával, videók, filmek bemutatásával a gyerekek érdeklődését is könnyen fel lehetett kelteni, ill. az alapos és pontos kísérő szövegek, térképek, műalkotások, kincsek, leletek megtekintésével az elmélyültebb tudást és vizuális élményeket megszerezni vágyók is elégedetten távozhattak a múzeumból. Egy jurta vázán keresztül vezetett az út a kiállításhoz, ki lehetett próbálni a sámándobot és egy szelfi-pont is ki volt jelölve a honfoglaláskori lovas vitézzel készítendő közös fotóhoz. Kritikaként azonban megfogalmazódott a látogatóban, hogy az előtérben található, Szentes környékének régészeti lelőhelyeit bemutató térképeken a könnyebb tájékozódás céljából a mai települések neveit is fel lehetett volna tüntetni.

A kiállításon fő látványosságai voltak III. Béla jelképes trepanációval ellátott koponyamásolatának és arcrekonstrukciójának, Macsói Béla herceg koponyamaradványainak és arcrekonstrukciójának a bemutatása, ill. egy honfoglalás kori részleges lovas temetkezés rekonstrukciója. Koponyákból nem volt hiány a tárlaton, látványos ugyanakkor kísérteties volt ez a terem, pl. „Bene vitéz” koponyája és arcrekonstrukciója, ill. szintén egy honfoglalás kori férfi gyógyult sebészeti koponyalékelést szenvedett koponyájának bemutatása. Továbbá részletes leírást olvashattunk a jelképes koponyalékelésekről is, ill. ilyen koponyák is kiállításra kerültek.

1 Koszta József Múzeum honlapja <https://kosztamuzeum.hu/attila-orokosei-szentes-hataraban/> (Letöltés ideje: 2020. október 31.)

2 Uo.

A teremben nonstop dokumentumfilmek peregtek a - laikus szemlélő számára varázslattal felérő - arcreekonstrukciós eljárásokról, a tárlat archeogenetikai anyagát szolgáltató Magyarországi Kutató Intézet Archeogenetikai Központ más tevékenységeiről is. (Dr. Neparáczki Endre, a Központ vezetője a kiállítás budapesti megnyitóján korábban kiemelte, hogy ez Magyarország első olyan eseménye, ahol az archeogenetikai eredményeik méltó figyelemben részesültek.³⁾)

A kiállítás tájékoztató felirataiból megtudtuk, hogy „Béla – Macsó és Bosznia hercege – III. Raszisztzláv kijevi nagyfejedelem és IV. Béla király Anna lányának kisebbik fia volt. A fiatal herceg politikai gyilkosság áldozata lett a Margit-szigeten, 1272 novemberében. A történeti adatok alapján tudjuk, hogy testét annyira összekaszabolták, hogy darabjait, testvére, Margit és a többi apáca csak nehezen tudta összeszedni. Maradványait a Margit-szigeti kolostorban temették el. Csontmaradványait 1915 tavaszán találták meg. A II. világháború idején a maradványoknak nyoma veszett, vázsontjai csak 2018-ban kerültek elő tudománytörténeti kutatások kapcsán a múzeumban, végül a koponya is az ELTE Embertani Tanszékéről.”

Továbbá jeles Árpád-házi királyunkról olvasható, hogy „1848. december 5-én földmunkák során két, vörösmészke lapokból összeállított sírkamrára bukkantak, amelyekben III. Béla király és első felesége, Anna királynő csontváza nyugodott. Az 1172 és 1196 között uralkodó III. Béla csontmaradványait a megtalálásuk óta eltelt 170 évben számos alkalommal vizsgálták jeles orvosok, antropológusok és egyéb szakértők. A csontokról másolat, koponyájáról arcreekonstrukció is készült, ez utóbbi Skultéty Gyula munkája.”

A kiállítás leginformatívabb részei a hármas tagolású, hun, ill. gepida, majd avar, végül honfoglaló magyar leleteket, relikviákat bemutató tárlatok voltak. Elsőként a Hun Birodalom (5. sz. első harmadától 454-ig), majd a Gepida Királyság (454-567) szekciójában – többek közt – ruhakapcsolók, fibulák, nyílhegyek, ezüst és aranycsatok, nyakláncok, edények voltak láthatók. A táblákon olvashattunk a hun hagyományról, a hun korszakról és a hunok örökébe lépő gepidákról is. Az Avar Kaganátus (567-822) tárlatán megismerhettük a kettős honfoglalásnak, azaz a „termékeny bizonytalanságnak” az elméletét, a rejtélyes avar nép történetét, valamint a Szentés környéki, 6-7. századi leleteket. Végezetül a Magyar Fejedelemség (895-1001) bemutatósorozatában a Szentés határában felbukkanó honfoglaló magyarokról, egy konkrét és gazdag leletről, a Szentés-Derekegyházi oldali határrészben előkerült temetőről, benne négy nő, két férfi és két gyermek sírjáról találhattunk

3 Magyarországi Kutató Intézet honlapja <https://mki.gov.hu/hu/attila-orokosei/a-csontok-megsem-maradnak-nemak> (Letöltés ideje: 2020. november 19.)

érdekességeket. Megdöbbentően szép és impozáns volt egy fiatal nő sírjából előkerült kincslelet (ezüstlánc, ezüstveretek, fülbevalók, ezüstlemez hajfonatkorongok, szemesgyöngyök, stb.).

Külön teremben volt látható a múzeumban fellelhető honfoglalás kori leletekről szóló összeállítás, ill. arra kérdésre is választ kapott a látogató, hogy megtaláltuk-e Attila sírját. A hun király feltételezett koporsójáról részletes információkat közölt a két tabló, de az egész kiállítás – számomra – legszebb és leggondolatébresztőbb alkotása Drahos István (1895-1968) szentesi fametsző-grafikus „Attila temetése” c. vázlata volt. Vajon így helyezték a királyt végső nyugalomba? Tényleg ekkora síremléket emelhetek követői? – fogalmazódtak meg a látogatóban a kérdések. Talán ez mindörökre rejtély marad és a jövőben is csak a művészek fantáziájára kell majd szorítkoznunk.

Végezetül meg kell még említeni a szentesi Koszta József Múzeum állandó kiállításait, - többek közt - az informatív és teljességre törekvő, a városnak és környékének múltját bemutató „Szentés város évszázadai” c., a látványos és érdekes „Legelő, szántók, vadvizek” c., az igényes „Céhek, iparosok, segédek” c., ill. a múzeum névadójának emléket állító „A szentesi táj Koszta ecsetjével” c. tárlatokat. Úgy vélem, hogy a kiváló múzeum pár hónapig egy országos jelentőségű időszakos kiállításnak adott otthont.

(A Magyar Természettudományi Múzeum vándorkiállítása és a Koszta József Múzeum időszaki kiállítása „Attila örökösei, Szentés határában – A hunoktól az Árpád-házig” címmel. Megtekinthető: 2020. szeptember 26-tól 2021. január 4-ig. Szentés, Koszta József Múzeum.)

Képmelléklet:

(a szerző fotói)

A kiállítás plakátja, ill. a szentesi Koszta József Múzeum

12= 1a2

A KOSZTA JÓZSEF MÚZEUM
BEMUTATJA:

ATTILA ÖRÖKÖSEI, SZENTES HATÁRÁBAN

A HUNOKTÓL AZ ÁRPÁD-HÁZIG

2020. SZEPTEMBER 26-TÓL
2021. JANUÁR 4-IG

MAGYARSÁGKUTATÁS

nka

